

VERSLAG

Vergadering:	Commissie Borging Energieakkoord, nr. 7
Datum en tijd:	1 mei 2015, 14.00 – 16.15 uur
Plaats:	SER-gebouw, Den Haag
Aanwezig:	E. Nijpels (voorzitter), T. Bokhoven, P. Boot, E. Bos, S. Brandligt, T. van Dril, S. van Ede, W. van Goudoever, F. de Groot, M. van Haaren, P. Hammingh, J. Hendriks, L. Hendrikx, N. van Holstein, H. Keulen, B. Klomp, I. Lulof, F. Menting, L. Merkx, IJ. Muilwijk, H. v.d. Oever, A. Ouwehand, G. Roest, M. van Roozendaal, N. van Ruiten, S. Strik, J. Thijssen, K.J. de Vet, T. Wagenaar, E. Wagschal en G. Zeestraten
Secretariaat:	F. de Haan, S. Westenberg, R. Weterings, T. van der Wijst
Verslag:	M. Bolle (Notuleerbureau De Rondvraag)

1. Opening en mededelingen

De *voorzitter* opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. De presentatie over energiebesparing bij bedrijven van de heer Strik (ministerie van IenM) wordt als vierde presentatie aan de agenda toegevoegd.

- *Verslag van de 6^e vergadering, gehouden op 10 februari 2015*

De *voorzitter* constateert dat er geen opmerkingen zijn over het verslag van de vorige vergadering. Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

Op 28 mei a.s. vindt een werkconferentie plaats over de financiering van het Energieakkoord – of de financierbaarheid de uitvoering van een aantal onderwerpen in de weg staat en welke projecten met doorlopende financiering relevant zijn voor het slagen. Er zullen vijf workshops worden gehouden. Alle partijen die op het gebied van de financiering iets in te brengen hebben, zullen aanwezig zijn, onder andere het ministerie van EZ, de Europese Investeringsbank, de NVB en de NLII.

Uit gesprekken met organisaties betrokken bij energiebesparing in de Gebouwde omgeving is gebleken dat het goed zou zijn om op een aantal terreinen, met name de lokale besparingsinitiatieven in de koopsector, versnelling aan te brengen. Er is een Regiegroep Energiebesparing Koopwoningen ingesteld, onder voorzitterschap van de heer L. de Waal, die daar de komende zes maanden mee aan de slag gaat.

Er is een update van het dashboard op de website geplaatst waarin alle afspraken uit het Energieakkoord en de resultaten tot nu toe zijn opgenomen.

Op 29 april is de Vaste Kamercommissie voor Economische Zaken bij de SER ontvangen en geïnformeerd over de stand van zaken van het Energieakkoord en de knelpunten. De

domeinen waar bijzondere aandacht aan moet worden besteed, zijn doorgenomen. Er is gesproken over de relatie tussen de NEV 2015, de voortgangsrapportage van de Borgingscommissie en het Energierapport. Toegelicht is dat de afgelopen maanden de Uitvoeringsagenda 2015 centraal heeft gestaan en dat op veel onderdelen overeenstemming is bereikt. De leden van de Vaste Kamercommissie waren tevreden met de informatie en onder de indruk van de activiteiten van de domeinen. Afgesproken is dat de Kamercommissie volgend jaar opnieuw zal worden bijgepraat. Er is aangeboden dat te allen tijde geobjectiverde informatie aan de Kamerleden kan worden aangeleverd.

2. Werkgelegenheidsbrochure – mevrouw E. Bos (FNV) en mevrouw S. Westenberg (SER)

De *voorzitter* heeft onlangs een werkgelegenheidsbrochure aangeboden aan de voorzitter en vicevoorzitters van de SER. Dat is het resultaat van het werk van het domein Werkgelegenheid onder regie van mevrouw Bos van de FNV. Aan de Planbureaus is gevraagd om in het kader van de NEV 2015 extra aandacht te geven aan de groei van werkgelegenheid. Eén van de vijf centrale doelstellingen van het Energieakkoord is 15.000 banen erbij.

Mevrouw *Bos* (FNV) meldt dat in het Energieakkoord de verbinding tussen betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening en duurzame economische groei centraal staat. Versterking van de economische structuur zal in de komende jaren miljarden aan investeringen losmaken in alle sectoren, wat duizenden banen moet opleveren, de concurrentiekracht van bedrijven moet versterken en kennis, innovaties en vakmanschap in binnen- en buitenland te gelde moet maken. Het Energieakkoord moet ook bijdragen aan herstel van de economische crisis, vooral in de Bouw, en aan langdurige investeringszekerheid voor bedrijven die investeren in duurzame energie. Uit de werkgelegenheidscijfers blijkt dat er autonome groei is in deze sectoren. Het Energieakkoord heeft daarnaast een eigen doelstelling van 15.000 extra banen, als gevolg van de maatregelen en projecten uit het Akkoord. Het is niet gemakkelijk te monitoren of dat het geval zal zijn; werkgelegenheidseffecten worden pas na verloop van tijd zichtbaar. De NEV 2014 kon nog geen antwoord geven op de vraag of ten gevolge van het Energieakkoord de benodigde banengroei zou worden gehaald. De NEV 2015 zal naar verwachting een deel van dat antwoord geven. In 2013 waren er ruim 105.000 voltijdbanen in bedrijven die actief zijn op het terrein van hernieuwbare energie en energiebesparing. Dat is 20% meer dan in 2008. De raming voor 2020 laat een groei zien naar 163.000 banen. Daarin is de toename van indirecte activiteiten (zoals administratieve diensten en transport), waar de groei even groot is, nog niet meegerekend. Er is dus forse werkgelegenheidsgroei mogelijk door te investeren in energiebesparing en in hernieuwbare energietechnologie. Over duurzame werkgelegenheidsgroei zijn in het Energieakkoord afspraken gemaakt. Door het ondertekenen van het Energieakkoord hebben partijen zich aan deze doelstellingen verbonden. Het gaat bijvoorbeeld om het naleven van afspraken uit het Sociaal Akkoord en aandacht voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen in de keten. Om zichtbaar te maken welke vormen van nieuw werk uit het Energieakkoord voortvloeien heeft de werkgroep Werkgelegenheid een digitale brochure met voorbeeldprojecten gemaakt. Mede namens de heer Van Delft, duo-domeincoördinator namens VNO-NCW, en met dank aan het SER-secretariaat, meldt spreekster dat de eerste versie onlangs is verschenen. Het is de bedoeling zo concreet mogelijk te laten zien welke typen projecten in uitvoering zijn, hoeveel werk dat oplevert, om welk werk het gaat en voor welke groepen werknemers.

Mevrouw *Westenberg* (SER) toont de digitale pdf op de website energieakkoordser.nl. Deze bevat informatie en video's over voorbeeldprojecten die in uitvoering zijn, bijvoorbeeld het

offshore windpark Gemini en de Gelderse investeringsaanpak, waarmee veel banen behouden blijven en nieuwe banen ontstaan. De brochure is een groeimodel en spreekster verzoekt de aanwezigen, indien men interessante projecten kent, deze aan te leveren, zodat deze in de volgende versie van de brochure, die tegen de zomer verschijnt, kunnen worden opgenomen.

De *voorzitter* dankt mevrouw Bos en mevrouw Westenberg voor de presentatie.

3. Presentatie NEV 2015 – de heer T. van Dril (ECN/PBL)

De *voorzitter* meldt dat de Planbureaus rond 1 oktober de uitkomst van het proces van doorrekenen zullen presenteren. Het gaat in deze presentatie niet om het aantal PJ's of het aantal banen, maar om de doorrekenbaarheid van de maatregelen en de afspraken. Spreker dankt de Planbureaus voor de hulp aan de domeincoördinatoren bij het vertalen van de besluitvorming in zaken die concreet kunnen worden doorgerekend.

De heer *Van Dril* (ECN) meldt dat 1 mei voor de komende NEV de start is van het doorrekenproces van een behoorlijk helder pakket. Voor de Borgingscommissie is dat de eerste reflectie van onafhankelijke zijde – ECN en PBL – om te kijken of het de goede kant opgaat. Het gaat er alleen om hoe hard de maatregelen zijn en hoe concreet ze zijn geformuleerd. Er wordt nog niets gezegd over het uiteindelijke effect of doelbereik. In twee rondes domeingesprekken, in maart en april, is veel nieuwe informatie verstrekt die nuttig is voor de NEV. Ook de diverse Energieakkoord-partners hebben dat als positief ervaren. De focus ligt op besparende en hernieuwbare maatregelen die kwantificeerbaar zijn, waarbij het van belang is te beseffen dat het een momentopname is. De resultaten van alle acties komen in de NEV 2015 in oktober. De vraag of er nieuwe of andere zaken moeten gebeuren, is onderwerp van de evaluatie in 2016.

Maatregelen en afspraken zijn op de volgende vier aspecten beoordeeld:

- De hardheid en doorrekenbaarheid;
- De mogelijkheid om er een indicator aan te hangen;
- De effectiviteit per indicator moet duidelijk zijn;
- Een planning voor 2020/2023 en een tijdpad om daar te komen.

Spreker licht de stand van zaken in de verschillende domeinen toe aan de hand van een kleurenschema, waarbij donkergroen betekent dat de maatregel duidelijk en concreet is, lichtgroen dat deze snel duidelijk kan worden en volgend jaar mee gaat doen, en heel lichtgroen dat bepaalde zaken niet duidelijk zijn en dat er nog iets moet gebeuren. De presentatie zal de aanwezigen worden toegestuurd.

Aandachtspunten

- De acties voor 'overig hernieuwbaar' moeten nog concreter worden.
- In de Woningwet is vastgelegd dat voor de woningbouw lokale afspraken moeten worden gemaakt tussen corporaties, gemeenten en de huurdersvertegenwoordiging. Het lijkt noodzakelijk in die afspraken mee te nemen dat label B nodig is voor het halen van het convenant.
- Indien nieuwe ontwikkelingen plaatsvinden ten aanzien van de normering van apparaten en voertuigen, moet worden afgesproken of die al dan niet bij het Energieakkoord horen.

Conclusies

- Het aantal Energieakkoordmaatregelen die van belang zijn voor de NEV, is meer dan verdubbeld.

- De domeingesprekken zijn positief en leveren meer duidelijkheid op.
- Aandachtspunten ten aanzien van de hardheid zijn er nog rond de ontzorging bij de koopwoningen, de één-op-één afspraken bij de MEE-bedrijven en de Warmtevisie.
- Doordat het tijdspad nogal eens ontbreekt, is het niet duidelijk of het plan om het Energieakkoord te halen rond is. Een scherpe planning is van belang om tijdig te kunnen bijsturen.
- De effectiviteit van een aantal ingezette acties is nog niet duidelijk. Dat ligt op het bordje van de Onderzoeksbureaus en Planbureaus. Samen met de partners wordt zoveel mogelijk kennis en informatie ontwikkeld over de maatregelen en hoe ze werken.

Berekening besparing en werkgelegenheid

Er zijn twee typen doelen in het Energieakkoord:

- 100 PJ besparing en 15.000 netto banen. Dat doel wordt puur door de afgesproken acties bewerkstelligd.
- De andere doelen, zoals 14% hernieuwbare energieopwekking en 1,5% energiebesparingstempo, bevatten ook alle zaken die buiten het Energieakkoord gebeuren.

De eerste categorie is lastiger te berekenen maar geeft een zuiver beeld van wat met het Energieakkoord wordt bereikt. Bepaald moet worden wat al dan niet bij het Energieakkoord pakket hoort. De Planbureaus zullen daar een overzicht van opstellen dat gecheckt zou moeten worden door bijvoorbeeld de High Level groep. Het is van belang dat dit in de geest ligt van wat in september 2013 is afgesproken als behorende tot het Energieakkoord waar de doelen op zijn gebaseerd. Er wordt een integrale berekening gemaakt van de situatie zonder en met het Energieakkoord. Uit het verschil worden de 15.000 banen of de 100 PJ afgeleid. De situatie zonder Energieakkoord is een fictieve situatie maar getracht wordt het zo realistisch mogelijk te doen. Afgesproken is de externe factoren als economische groei en internationale brandstofprijzen mee te laten bewegen zodat er een realistische referentie is en het mogelijk is om alleen de effecten van het Energieakkoord te bepalen. Er wordt gekeken naar de meest plausibele ontwikkeling. Dat is het scenario met vastgesteld en voorgenomen beleid. Van dat scenario worden alle maatregelen uit het Energieakkoord afgehaald om te berekenen hoe dat scenario dan uitpakt.

Er zijn vragen gerezen over bruto en netto werkgelegenheid. Maatregelen kunnen worden gestimuleerd met subsidiegeld of met wettelijke regels, maar de werkgelegenheid die daardoor wordt gecreëerd kan ten koste gaan van andere werkgelegenheid. Subsidie moet worden opgebracht door burgers die daardoor elders minder kunnen besteden. Indien dat op de heel lange termijn wordt doorgerekend is het eindresultaat 0. Op de korte en middellange termijn heeft het wel effect doordat de marktwerking verbetert. Ook kunnen bedrijven met de maatregelen in de wet Milieubeheer geld verdienen, wat leidt tot groei en extra werkgelegenheid. Investeren in de bouwsector, die relatief nationaal is georganiseerd, leidt tot meer bestedingen en werkgelegenheid in Nederland.

Er wordt een positief netto werkgelegenheidseffect verwacht in de NEV 2015 die rond 1 oktober verschijnt. Informatie over de NEV loopt via het secretariaat van de Borgingscommissie. De heer De Haan zit in de stuurgroep van de NEV. Met vragen kan men terecht bij de heer Schoots – schoots@ecm.nl.

De *voorzitter* meldt dat de NEV onderdeel is van een set documenten, bestaande uit de begroting van de minister van EZ met als onderdeel energie en de voortgangsrapportage van de Borgingscommissie, die in de eerste week van november verschijnt, met een reactie van de commissie op de boodschap van de NEV. Eind van het jaar verschijnt het Energierapport, met de visie van het kabinet op de middellange en lange termijn van het energiebeleid in Nederland.

De heer *De Vet* (VNG) stelt dat bij de koopsector niet de innovatiekracht terugkomt waarvan op termijn een grote beweging wordt verwacht. De vraag is hoe men de innovatiekracht scherper over het voetlicht kan krijgen. Het Nederlandse Energieakkoord is uniek in de wereld. De vraag is hoe men dit soort ontwikkelingen in het buitenland meet. Spreker wijst met name op de manier waarop de Energiewende in Duitsland wordt gemeten, waarbij het vooral gaat om de energiebeweging.

De heer *Van Dril* meldt dat innovatie onderdeel is van het Energieakkoord. Dat is nog niet meegenomen maar heeft wel de aandacht van de experts. Het gaat hier niet over de effecten van innovatie, maar alleen over hoe concreet de actie is en of deze kan worden doorgerekend. Een actie die zowel vorig jaar als nu donkergroen is, kan een verschillend effect hebben. Het eerste criterium is of de actie concreet genoeg is om een effect te bepalen. Er wordt naar het buitenland gekeken. Wat met de NEV wordt gedaan is redelijk toonaangevend in Europa. De mechanismen bestaan overal in Europa, maar het Nederlandse gereedschap is vrij uniek.

De heer *Ouwehand* (Natuur- en Milieufederatie) memoreert dat met de industrie en MEE-bedrijven één-op-één afspraken worden gemaakt. In de industrie zijn in de periode voor het Energieakkoord ook afspraken gemaakt om bepaalde doelen te halen. De monitor van een aantal sectoren laat zien dat die doelen de afgelopen vijf jaar niet zijn gehaald. De vraag is of in de beoordeling achteruit wordt gekeken naar de hardheid van de afspraken en de ervaringen de afgelopen jaren. Het is wezenlijk te onderzoeken of harde afspraken voldoende substantie hebben om goed te kunnen scoren.

De heer *Van Dril* meldt dat de prestaties in het verleden ten aanzien van beleidsafspraken worden gemonitord, met name door de RVO. De Planbureaus gebruiken die gegevens. Daarnaast worden de modellen gekalibreerd. Als er realisaties zijn rond energieverbruik in sectoren wordt eerst gekalibreerd voordat opnieuw naar de toekomst wordt doorgerekend. De Deltalinqs Energy Forum bedrijven worden niet specifiek geobserveerd, maar worden meegenomen als onderdeel van het MEE- en MJA3-convenant. Het Nederlandse convenantenbeleid is al 20 jaar een succes waar ook in het buitenland naar wordt gekeken. Wat in de industrie gebeurt, wordt niet onderschat. Bij de één-op-één afspraken wordt gekeken naar wat additioneel gebeurt. Als er al veel gebeurt is het lastig om er een schepje bovenop te doen en dat te kwantificeren. Indien er als bijdrage aan het Energieakkoord extra zaken gebeuren, moet het bekend zijn hoe concreet die zijn om er een effect aan toe te kennen, wetende dat er al autonoom of bestaand beleid is.

De *voorzitter* stelt dat dit in de politieke praktijk altijd leidt tot de discussie wat al dan niet als onderdeel van het Energieakkoord kan worden beschouwd. Dat soort discussies zal ook in de toekomst blijven bestaan.

De heer *Van Ruiten* (LTO Glaskracht Nederland) bevestigt dat externe invloeden grote effecten kunnen hebben op energiebesparing en verduurzaming. Het laten meebewegen van die referenties roept echter discussie op, zeker in de toekomst. Het suggereert dat het van alle factoren bekend is in welke mate die een positieve of negatieve invloed hebben. De Planbureaus hebben een interpretatie van hardheid, van een indicator en van effectiviteit. De vraag is of de domeinen dezelfde beleving hebben en een goed beeld hoe men op de indicatoren de effectiviteit in die domeinen kan verbeteren.

De heer *Van Dril* meldt dat in de domeingesprekken wordt herkend dat een goede indicator noodzakelijk is. Over wat een goede indicator is, zijn discussies geweest – is het project vergund of is het daadwerkelijk gebouwd en in gebruik genomen. Er zijn echter ook andere

indicatoren. Er zijn discussies met experts van de RVO over de manier van monitoren. Die experts zitten ook in het consortium van de NEV. De ECN hanteert modellen waar andere indicatoren in zitten. Het leeft en de Planbureaus krijgen goede informatie vanuit de domeinen over wat een relevante indicator is voor de afspraak.

De heer *De Groot* (VNO-NCW) merkt op dat ten onrechte wordt gesuggereerd dat de MEE- en MJA3-bedrijven hun afspraken niet nakomen. Er wordt jaarlijks gemonitord en de resultaten worden naar de Tweede Kamer gestuurd. Daarnaast vraagt spreker wat wordt bedoeld met het aanpassen van het referentiescenario. De prestatie op grond van het Energieakkoord wordt afgezet tegen een referentie. Als die referentie verandert, wordt het lastig te meten wat de prestatie is. Indien er in 2019 iets in de sfeer van economische groei of olieprijsen gebeurt waardoor de referentie zou veranderen, is er niet meer op te sturen. De vraag is of men na de NEV goed kan zien of de domeinen qua prestatie op de rit zitten.

De heer *Van Dril* licht toe dat de meebewegende referentie juist is bedoeld om te bepalen of domeinen qua prestatie op de rit zitten. Het is lastig om in 2019 de verschillende ontwikkelingen en prestaties te vergelijken met een verouderd scenario waar uitgangspunten in zitten die niet meer kloppen. Om dat te vermijden wordt uitgegaan van vastgesteld en voorgenomen beleid. De bedoeling is dat voorgenomen beleid steeds minder verschilt van vastgesteld beleid. Het pakket van prestaties waar partijen zich aan hebben gecommitteerd wordt ervan afgehaald om te bepalen wat het resultaat is zonder dat pakket in de huidige situatie. Dat kan zowel nadelig als voordelig uitpakken; er kunnen in de marge verschillen zijn. Bij een lage economische groei, zijn er minder mogelijkheden om te investeren en te besparen, maar er is dan ook sprake van minder energieverbruik. Relatief kan de prestatie in termen van procenten besparing gelijk blijven terwijl de prestatie in termen van PJ wellicht lastiger te halen is. Vaak zijn het effecten die elkaar enigszins opheffen. Er kunnen echter zaken in zitten, bijvoorbeeld extreme wereldmarktprijzen voor brandstof, waardoor het lastiger is om doelen te bereiken. Er bestaat geen absolute zekerheid dat de inspanning exact vergelijkbaar is met wat twee jaar geleden is afgesproken, maar de gekozen manier van meten is het meest veilig en zuiver. Spreker staat ervoor open om hier met geïnteresseerden of met de High Level groep over te brainstormen.

De heer *Wagenaar* (Natuur en Milieu) memoreert de uitspraak dat men zich beperkt tot wat er momenteel aan maatregelen is en begin oktober uitsluitsel geeft over de stand van zaken. Het doel in 2016 is 35 PJ. Indien de komende periode nieuwe maatregelen worden verzonden, zou er ruimte en capaciteit moeten zijn om te berekenen wat het resultaat daarvan is. Indien half oktober blijkt dat er voor 2016 nog 15 PJ mist, zou het goed zijn als een aantal maatregelen al is gekwantificeerd. Provincies stellen momenteel energieakkoorden op, met maatregelen die hier voor een groot deel niet in zijn meegenomen. Als er in oktober zaken zijn die helpen om de doelen te bereiken, zouden die moeten worden meegenomen in de berekening van de besparing.

De *voorzitter* meldt dat een bijeenkomst heeft plaatsgevonden met alle regionale spelers, waar een expert van de Planbureaus uitleg heeft gegeven over wat al dan niet als onderdeel van het Energieakkoord kan worden beschouwd. De uitvoering van afspraken wordt soms door provincies als punt opgevoerd terwijl die onder het Energieakkoord hoort, en soms andersom. Afgesproken is dat in de komende bestuurdersconferentie met alle provincies en twee bij het Energieakkoord betrokken ministers wordt bekeken wat in die akkoorden is geregeld ten aanzien van vraagstukken waar partijen in het Energieakkoord ook voor staan. Op een nader moment wordt helderheid gegeven hoe de komende jaren met die rekenexercities wordt omgegaan. Er zijn ook provincies die er niet bij zijn of niets doen, maar waar wel ontwikkelingen plaatsvinden. Daar moet een goed beeld van zijn om het

reëel te kunnen meerekenen. Een aantal provincies is op een voortreffelijke manier bezig. Dat strekt tot voorbeeld voor de provincies die achterblijven. Als er extra acties zijn geweest rond het Energieakkoord moeten die worden doorgerekend. Geld voor rekencapaciteit mag daarbij geen belemmering zijn.

De heer *Van Roozendaal* (NS) vraagt of er een oordeel is over het feit dat nog veel acties en afspraken op lichtgroen staan en wat wordt gedaan om te zorgen dat die afspraken concreter worden.

De *voorzitter* memoreert dat deze bijeenkomst is bedoeld voor uitleg over de doorrekening van maatregelen. De presentatie van de NEV is op of rond 1 oktober 2015. De Borgingscommissie zal in de voortgangsrapportage een oordeel geven. Dan is het bekend in welke domeinen het moeilijk is om de afspraken en maatregelen om te zetten in concrete resultaten.

De heer *Thijssen* (Greenpeace) vraagt of het rapport van de Rekenkamer over de effectiviteit van het SDE-beleid in de NEV 2015 wordt meegenomen.

De heer *Van Dril* meldt dat de Rekenkamer gebruik heeft gemaakt van berekeningen van de ECN. Het rapport wordt meegenomen voor zover het nieuwe informatie oplevert, maar dat is niet het geval.

De heer *Thijssen* stelt dat de Rekenkamer een paar obstakels constateert. Het zou goed zijn om die weg te nemen. Met de domeinen was afgesproken dat iedereen met afspraken zou komen. Als het wit of lichtgroen is, lijkt het alsof er geen extra concrete maatregelen zijn afgesproken. De vraag is of die domeinen de komende vier weken met concrete afspraken kunnen komen en of die nog in de NEV 2015 kunnen worden meegenomen. Daarmee zou de NEV 2015 interessanter worden.

De heer *Van Dril* meldt dat dit helaas niet kan; dat wordt de NEV 2016. De boodschap is om ermee verder te gaan en te zorgen dat maatregelen concreet en smart zijn. De Planbureaus hebben in de Borgingscommissie de rol van boodschapper, niet van beoordelaar. Het advies is echter te zorgen dat zaken concreet zijn.

De *voorzitter* stelt dat de presentatie een indicatie geeft van wat er speelt en waar extra naar moet worden gekeken. Daar moet niet tot 1 oktober mee worden gewacht. Het instellen van een Regiegroep voor de Gebouwde omgeving is daar een voorbeeld van. De komende maanden wordt extra aandacht besteed aan de lichtgroene en witte vlakken. Die afspraken zijn nog niet zo concreet dat de Planbureaus er een cijfer aan kunnen geven. Het is allereerst van belang dat de gemaakte afspraken worden nagekomen. Vanaf 1 mei wordt bijgehouden waar activiteiten op worden ondernomen. Spreker dankt de heer Van Dril voor zijn presentatie.

4. Integrale uitvoeringsagenda warmte – de heer T. Bokhoven (Duurzame Energiekoepel)

De *voorzitter* memoreert dat de Warmtevisie onlangs is verschenen. De Tweede Kamer heeft hier in eerste termijn al over gedebatteerd en zal er binnenkort in tweede termijn over spreken.

De heer *Bokhoven* meldt dat het in de categorie 'overig hernieuwbaar' gaat om 186 PJ – 8 à 9% van het nationale energieverbruik. Dat is meer dan de helft van de hernieuwbare energieopgave voor 2020/2023. Overig hernieuwbaar is een brede groep technologieën, die

niet zo gemakkelijk te adresseren is en waarin veel partijen een rol spelen. De omvang geeft ook aan welke grote investeringen de komende periode nodig zijn om dat te realiseren. Spreker is blij dat de bancaire sector aanwezig is; die helpende hand is noodzakelijk. De Warmtevisie en de categorie 'overig hernieuwbaar' hebben veel parallellen. Over wind op zee en wind op land, biomassa, bijsmaak en postcoderoos zijn in het Energieakkoord relatief concrete afspraken gemaakt. Over de restcategorie zijn wel zaken opgenomen maar niet concreet. Het betreft onder andere zonne-energie, bodemenergie, bio-energie en geothermie. Het gaat voor 90% over duurzame warmteopties en weinig over elektriciteit. Door de karakteristiek is warmte lastiger te adresseren. Het afgelopen jaar is de categorie in kaart gebracht. Met de RVO en de ECN is berekend waarop men met het 'business as usual' scenario in 2020/2023 zou uitkomen en wat nodig is voor 186 PJ. Daar zit een gat van 40 à 50 PJ tussen. Vervolgens zijn de potentiële extra maatregelen geïnventariseerd. De eerste vier maanden van 2015 zijn de oplossingsrichtingen voor de niet-technische onderwerpen en de zaken waar een koppeling ligt met de Warmtebrief, verder uitgewerkt. De volgende fase is de zaken die nog niet ver genoeg zijn verder te trekken en de afspraken hard te maken, zodat ze in de berekeningen kunnen worden meegenomen. Alle partijen – de verenigingen van eigenaren, de LTO, de gemeenten en provincies – hebben bijgedragen aan een lijst van maatregelen die zouden kunnen worden gebruikt. Die is geclusterd. Een deel daarvan ligt bij de overheid, een deel bij de provincies en gemeenten en een deel bij de sectoren en branches.

Er zijn allerlei maatregelenpakketten bedacht, die zijn verdeeld in drie categorieën.

- Een set maatregelen met een haakje in het Energieakkoord – de niet-technische knelpunten.
- Koppeling aan de Uitvoeringsagenda van de Warmtevisie omdat deze veel elementen van de categorie 'overig' in zich heeft.
- Additionele maatregelen.

Alle maatregelen in die drie categorieën zijn nodig om het gat van 40 à 50 PJ te vullen. Het pakket van maatregelen moet een opmaat zijn naar hetgeen na 2020/2023 gebeurt. Een groot deel van de potenties die zijn te ontsluiten, zal een trage start hebben. De transitie van de verwarmingssystemen – minder gas en meer naar warmtenetten en elektrificatie – is een enorme beweging, die jaren duurt. Dat betekent dat deze beweging voor een groot deel nu in werking moet worden gezet om op langere termijn effect te hebben. Met een aantal maatregelen in het Energieakkoord zal rond 2020/2023 de limiet zijn bereikt. Zo zal wind op land dan geen groeiperspectief meer hebben.

De zaken die zijn benoemd in het Energieakkoord en zaken in connectie met de Warmtevisie zijn ingebracht in het proces van de NEV. Eén van de grootste uitdagingen de komende tijd is het pakket additionele maatregelen. Daar zijn voorstellen voor gedaan. Daarmee gaat een fase in die voorbij gaat aan wat in het Energieakkoord is afgesproken. Daar is sturing en begeleiding voor nodig en de gezamenlijke intentie van partijen om eruit te komen. Er valt niet te ontkomen aan aspecten van financiële aard. Die zijn niet benoemd in het Energieakkoord. Het is van belang de additionele zaken goed in kaart te brengen. De komende tijd zal een beroep worden gedaan op ECN en PBL om te helpen zichtbaar te maken welke effecten bij welke maatregelen horen zodat een verstandige keuze kan worden gemaakt voor zaken die niet zijn genoemd in het Energieakkoord maar wel nodig zijn.

Uitvoeringsagenda

De opgave is van 60 PJ naar 150 PJ te gaan. Daarvoor moet een Uitvoeringsagenda over langere tijd worden opgesteld. Deze zal in samenhang worden gebracht of zo mogelijk worden gecombineerd met de Uitvoeringsagenda van de Warmtevisie. In 2016, als de nieuwe Warmtewet is ontwikkeld, zullen verschillende elementen uit die Uitvoeringsagenda moeten worden geadresseerd. Het is een grote klus waar veel partijen bij zijn betrokken.

Het proces moet op een intensieve en structurele manier worden bewaakt en geborgd. Het voorstel is de Uitvoeringsagenda, waarvan de regie nu is belegd bij EZ, het SER-secretariaat en de Energiekoepel, rondom herkenbare thema's te clusteren. Voor elk cluster is een groep stakeholders – branches, ministeries of lokale overheden. Al die partijen hebben commitment gegeven op een aantal acties. Om die scherp door het proces te leiden wordt een themagerichte aanpak voorgesteld, met duidelijke verantwoordelijkheden per actie, met stakeholders die een rol hebben, tijdspaden en beslismomenten en een voldoende zware governance. Bestuurlijke dekking is essentieel, op het niveau van gemeenten, provincies en het ministerie. Voor de betrokken partijen is meesturen op basis van medeverantwoordelijkheid het uitgangspunt, want iedere partij heeft zijn eigen verantwoordelijkheid om te leveren. De komende maanden zullen de Uitvoeringsagenda en de governance verder worden uitgewerkt en in een volgende vergadering van de Borgingscommissie worden gepresenteerd met meer concrete maatregelen op basis van en in interactie met de Warmtebrief.

De heer *Brandligt* (Klimaatverbond) ondersteunt de noodzaak van afstemming en regie. Dat geldt niet alleen binnen de categorie overig, maar ook tussen overig en de andere domeinen. In de regio is men begonnen te onderzoeken wat er allemaal gebeurt bij de verschillende partijen – de gemeenten, de provincie, het waterschap, de omgevingsdiensten en bedrijven. Gebleken is dat niemand het overzicht heeft en dat men soms verrast is te merken dat men met hetzelfde bezig is. Er is veel winst te halen als synergie wordt gevonden. Momenteel is er geen structuur die zorgt voor afstemming in een regio, waar alle domeinen samenkomen. Spreker bevestigt dat daar actie op nodig is.

De heer *Van Ruiten* (LTO) is blij met de toenemende aandacht voor warmte; 60% van de primaire energie in Nederland wordt voor warmte ingezet. De LTO werkt graag mee aan de Uitvoeringsagenda. De vraag is hoe groot het belang van warmtenetwerken is om de doelen te bereiken.

De heer *Bokhoven* meldt dat warmtenetwerken in de maatregelen zijn meegenomen. Deze worden ook in de Warmtebrief genoemd. Er zijn twee initiatieven voor warmtenetten rond Rotterdam en Amsterdam, waar nog een redelijk zwaar belang van restwarmte in zit. In de Warmtebrief wordt de opening gemaakt voor open source netten, waarin duurzame invoering een essentiële rol gaat vervullen. Restwarmte telt niet mee voor hernieuwbaar maar de duurzame kant daarin wordt de komende jaren wel steeds belangrijker. Spreker verwacht van warmtenetten niet op korte termijn veel effect op de PJ's hebben, maar deze zullen een grote bijdrage leveren aan de PJ's van de toekomst, wanneer die netten hun warmte steeds meer vanuit een duurzame bron krijgen. Gezien de planvorming en de benodigde investeringen is het zaak nu te beginnen om in 2020 de eerste resultaten te zien.

Mevrouw *Merkx* (VNG) meldt dat de VNG het concept Energievisies en Regionale Energieplannen en -strategieën op 29 mei voor het eerst zal agenderen. Dat gaat over de rol van de gemeenten en hoe ze op dit terrein beter kunnen samenwerken. Alle partijen zijn welkom. Het is de bedoeling dit mee te nemen in het advies over energievisies en -strategieën voor Nederland.

De heer *Bokhoven* meldt dat één van de afspraken in het Energieakkoord is dat de provincies staan voor de warmteplannen. De VNG heeft gemeld dat men die plannen vaak op regionaal niveau wil omzetten in energieplannen. Dat is een belangrijke tendens. Het zijn parallelle processen. De Omgevingsvisie is in ontwikkeling, waarin energie een belangrijk thema is. Het betreft de manier om energieopwekking dichterbij de mensen en de bedrijven te brengen.

De *voorzitter* dankt de heer Bokhoven voor zijn presentatie.

5. Energiebesparing bij bedrijven – de heer Strik (ministerie van IenM)

De heer *Strik* is landelijk projectleider voor de prestatieafspraken over energiebesparing tussen rijk, provincie en gemeenten en landelijk projectleider voor de energieprestatiekeuring (EPK). Van de 100 PJ besparing in pijler 1 moet 'energiebesparing bij bedrijven' 34 tot 36 PJ realiseren. Dat gebeurt op basis van de wet Milieubeheer. Het gaat over de lichtere inrichtingen waar gemeenten en Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD) over het algemeen minder komen. Het zijn grote voorzieningen met een hoog energieverbruik. In de zware industrie is ongeveer 9 PJ aan energie te besparen. In het totaal van MKB en kantoren kan ongeveer 36 PJ worden bespaard. In de wet staat dat ieder bedrijf verplicht is om alle energiebesparende maatregelen te treffen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder. Spreker verzoekt de banken *coulance* te betrachten als ondernemers financiering nodig hebben voor maatregelen, ook al ligt de terugverdientijd op vier of vijf jaar. Als alleen maatregelen met één of twee jaar terugverdientijd worden gefinancierd, haalt men het aantal PJ niet.

In een gezamenlijk project van de VNG en het departement van IenM zijn prestatieafspraken gemaakt met gemeenten. De VNG en IenM zijn samen naar de regiobesturen in heel Nederland geweest om over energiebesparing te praten in de hoop dat besturen prioriteit aan deze taken geven. Energiebesparing en controle staan al 20 jaar in de wet, maar worden niet uitgevoerd. Energiebesparing is lastig. Om het aantrekkelijk te maken voor de toezichthouder om met ondernemers over energiebesparing te praten, is voor een stimulerende aanpak gekozen. Zaken worden niet afgedwongen maar de ondernemer en de ambtenaar gaan samen door het bedrijf om te kijken waar mogelijkheden zitten en waar ook het bedrijf winst kan halen. Er zijn maatregelenlijsten die over een maand in de wet worden verankerd. Het afsluiten van Green deals, de EPK en het organiseren van brancheavonden zijn zaken die kunnen helpen. Als een ondernemer niet mee wil werken, blijft de handhavingskant aanwezig.

Inmiddels heeft 'heel Nederland' een plan bij de VNG ingediend om meer prioriteit te geven aan de handhaving van energiebesparing. Dat gaat vooral over kantoren, overheidsgebouwen, scholen en zorgvoorzieningen. 20 projectplannen zijn gehonoreerd. Twee worden nader aangevuld en zullen deze maand ook worden gehonoreerd. Daarmee gaat heel gemeentelijk Nederland aan de energiebesparing. Alle gemeenten hebben voor de stimulerende aanpak gekozen. Met het totaal van alle plannen komt men boven de 40 PJ besparing uit. De grote energieverbruikers zullen de eerste twee jaar worden aangepakt, waarmee waarschijnlijk 25 PJ wordt bereikt. Dan volgen de wat moeilijker bedrijven. De uiteindelijke 40 PJ is wellicht al in 2020 te halen. Dit is alleen het effect van toezicht door gemeenten.

Los daarvan gaan bedrijven ook zelfstandig aan de slag met energiebesparing. Er is een project waarin ondernemers zijn gevraagd maatregelen te treffen met een terugverdientijd van vijf jaar. Daar is de EPK voor bedoeld. De energieadviseurs maken een ronde door het bedrijf en maken afspraken met de ondernemer over maatregelen, zowel de wettelijk verplichte, als maatregelen die voor de ondernemer nuttig kunnen zijn. De ondernemer krijgt een certificaat zodat de overheid weet dat deze voldoet aan de wettelijke eisen en niet meer bezocht hoeft te worden. Er was niet veel animo in het bedrijfsleven voor de EPK, maar er zijn toch meer dan 40 voorstellen ingediend. Daarvan zijn er 9 geselecteerd voor een pilot die loopt tot en met de zomer. In juli/augustus volgt een externe evaluatie om te kijken of de EPK een goed middel is om energiebesparing bij bedrijven te stimuleren.

De heer *Van den Oever* (Uneto-VNI) stelt dat het per 1 juli 2015 verplicht wordt voor utiliteitsbedrijven om een energielabel te hebben. Daar is een wet voor aangenomen. De vraag is of de naleving van die wet wordt afgedwongen.

De heer *Strik* meldt dat toezicht op basis van energielabels in het project niet is voorzien.

De heer *Roest* (BZK) voegt toe dat het voor de U-Bouw al langer verplicht is een energielabel te hebben. Dat is per 1 januari aangescherpt en per 1 juli 2015 is een sanctie mogelijk doordat de Woningwet is aangepast. Daar wordt een handhavingsplan voor gemaakt. De Inspectie Leefomgeving en Transport is verantwoordelijk voor de naleving en zal, als dat nodig is, een boete opleggen.

Mevrouw *Merkx* (VNG) meldt dat het te bereiken doel in het Energieakkoord 36 PJ is. Spreekster is verheugd dat het uiteindelijke resultaat 40 PJ zal bedragen.

De *voorzitter* dankt de heer *Strik* voor de presentatie.

6. Rondvraag en sluiting

De *voorzitter* meldt dat de laatste vergadering van de Borgingscommissie voor de zomervakantie op 16 juni plaatsvindt. Op de agenda staan: het energierapport, mobiliteit en het advies van de Raad voor de Leefomgeving.

De heer *Wagenaar* (Natuur en Milieu) meldt dat in de Topsector Energie is afgesproken in de prioritering van de projecten van de Topsector bijzondere aandacht te besteden aan cruciale innovatie om de doelen voor 2023 van het Energieakkoord te halen. Domeincoördinatoren die tegen vragen aanlopen rond zaken waar innovatiekracht voor nodig is, kunnen bij de Topsector Energie terecht. Spreker is verheugd en spreekt er zijn waardering voor uit dat veel afspraken zijn omgezet in concrete maatregelen. Aan de andere kant is er druk vanuit de achterban omdat ook veel afspraken nog in acties moeten worden omgezet. De Topsector is te allen tijde bereid daarbij te helpen.

Sluiting

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun komst en sluit de vergadering om 16.15 uur.